№ 226 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 29 **1900** ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 29 № 226

ՔՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻԿԱՑ **1901** ԹՒԱԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ

(29-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

«ՄՇԱԿԸ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄՈՎ ԵՒ ՆՈՅՆ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ

Ամեն օր բացի տօներին յաջորդող օրերից.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն եւ մէկ եւ տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն եւ ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր. եւ մի ամսվանը՝ 1 րուբլի:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 7 դօլլար. Եւրօպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները 10 րուբլի:

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բազարնայա եւ Բարօնսկայա փողոցների անկիւն):

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, եւ առհասարակ նամակներ եւ ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լեզուներով:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նոր եղանակով ընտրութիւններ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Նամակ Երեւանից. Նամակ Շուշուց. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հայ մատենագրութիւնից.

ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿՈՎ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Որն է աւելի լաւ և նպատակայարմար՝ ժողովել քաղաքի բոլոր ընտրողներին մի տեղ և միանգամից կատարել ձայնաւորների ընտրութիւնը, թէ այդ ընտրութիւնը կատարել աւելի մանր ժողովներում: Այդ հարցը դրված էր Թիֆլիսի դումայի առաջ նրա վերջին նիստում՝ նոյեմբերի 27-ին: Դուման որոշեց ընտրութիւնները կատարել երեք ժողովներում, բաժանելով քաղաքի ընտրողներին երեք մասի:

Մինչև այժմ Թիֆլիսի դումայում ընտրութիւնները կատարվել են մի անգամից մի ժողովում: Ռուսաստանի բոլոր քաղաքներում ընդունված է այդ ձևը: Բացառութիւններ կազմում են միայն մայրաքաղաքները, որտեղ ընտրողների թիւը շատ մեծ է և մի ժողովում ընտրութիւններ կատարելը պատճառում է անյարմարութիւններ և դժուարութիւններ:

Թիֆլիսի դուման, որոշելով կատարել ընտրութիւնները մի քանի ժողովներում, ամենևին այն չունէր աչքի առաջ, որ մի ժողովում ընտրութիւններ կատարելը դժուար է և որ և է պատճառով անյարմար: Ոչ: Նա աչքի առաջ ունէր բաւարարութիւն տալ այն անձանց, որոնք կարծում են, թէ մի ժողովում կատարված ընտրութիւնների ժամանակ փոքրամասնութեան շահերը վտանգվում են, որովհետև մեծամասնութիւն կազմող տարրը անարգել կերպով կարգադրում է ամեն բան ըստ իր հայեցողութեան:

Անկասկած փոքր ընտրողական շրջաններ կազմելը կը նպաստէ այն բանին, որ տեղական ներկայացուցչութիւնը կը ստանայ աւելի լիակատար արտայայտութիւն: Եթէ Թիֆլիսի տասն քաղաքամասերից իւրաքանչիւրը ունենար իր ընտրողական ժողովները, անտարակոյս, իւրաքանչիւրը կընտրէր իրան աւելի յայտնի և ծանօթ անձի և այդպիսով կարողութիւն կը ստանար իր ներկայացուցիչը ունենալու քաղաքային խորհրդարանում: Ներկայացուցչութեան տեսակէտից դա աւելի կատարեալ արդիւնքներ կը տար: Բայց այդտեղ կարող է վընասվել խորհրդարանի ընդհանուր կազմութիւնը, և նա իբրև մի ամբողջութիւն կարող է լինել թերի, միակողմանի և թոյլ: Մի ընդհանուր ընտրողական ցուցակ կազմելու ժամանակ հեշտ է այդ ցուցակի մէջ մտցնել և բժշկի, և տեխնիկի, և մանկավարժի, և ֆինանսական գործերին հմուտ անձի, և իրաւաբանի, և այդպիսով ամբողջացնել այն գործող մարմինը, որ պէտք է ղեկավարէ քաղաքային գործերը իր չորսամեայ պաշտօնավարութեան ժամանակ:

Ուստի ընդունելով իբրև իրողութիւն մանր ընտրողական շրջանների կազմութիւնը, պէտք է աշխատել, որ այդ ընտրողական շրջանները մի որոշ կապ և համերաշխութիւն պահպանեն իրանց մէջ, աշխատելով միացնել տեղական ներկայացուցչութեան սկզբունքը քաղաքային դումայի ներքին պահանջների ընդհանուր արտայայտութեան հետ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Եսամոլ եւ գիշատիչ անհատներից կազմված հասարակութիւնները ընդունակ են քարանալ այն աստիճան, որ նոյն իսկ աղէտներն անգամ չեն կարողանում մարդկայնութեան զարկեր մտցնել նրանց սրտի մէջ: Անցեալ տարի ամառը Բագուի երեխաները կոտորվում էին միլիօնների այդ բազմահոլչակ քաղաքի զզուելի ջրից: Մենք այն ժամանակ կանգ առանք անմեղ փոքրիկների մարտիրոսագրութեան առաջ. դա Բեթլեհէմի մի ջարդ էր, ամսական 400 զոհերով: Այժմ ամառ չէ, Բագուի անապատային ամառը. բայց երեխաները դարձեալ կոտորվում են, եւ կոտորվում են դարձեալ նոյն զզուելի ջրից: «Каспій» լրագրի մէջ բժիշկ Կ. Քալանթարով խօսում է ներկայումս Բագուի մէջ տարածված մանկական հիւանդութիւնների մասին եւ գտնում է, որ բոլոր չարիքների գլխաւոր պատճառը ջուրն է:

Ջուրը, որ բաժանում է քաղաքային ջրբաշխը, այդ զզուելի լափը, որ աւելի նման է աղբաջրի, վարակման գլխաւոր օջախն է. նա միշտ երեխաների մէջ տարածված կը պահէ վարակիչ հիւանդութիւններ, մանաւանդ հարինք, մինչեւ որ արմատական միջոցներ չեն ձեռք առնվի նրան մաքրելու համար: Ջուրը, ինչպէս յայտնի է, վարակում մտցնում է մարդու կազմուածքի մէջ ոչ միայն բերանով, երբ խմվում է, այլ եւ ուրիշ ճանապարհներով, օրինակ, վաննաներում լողանալիս՝ աղիքի միջոցով, այնպէս որ ջրի յատկութիւնը առանձնապէս կարեւոր նշանակութիւն ունի երեխաների կեանքի մէջ:

Բացի այդ զզուելի հեղուկից, որ «խմելու ջուր» անուան տակ քաղաքը տալիս է իր դժբաղդ բնակիչներին, սարսափելի ներգործութիւն անում է եւ Բագուի հռչակված փոշին: Ցօղուածագիր բժիշկը ասում է, որ Բագուի մէջ մի օրում նստում է այնքան փոշի, որքան Պարիզում նստում է երեք տարվայ ընթացքում: Համեմատութիւնը միանգամայն յուսահատական է: Եւ կովկասեան Կալիֆօրնիան ոչինչ չէ անում այդ երկու ահաւոր թշնամիների դէմ, այնքան եսամոլ ու անզգայ են նրա մէջ ապրող խոշոր ու մանր դրամական թագաւորները: Նաւթաքաղաքի վրա, ինչպէս յայտնի է, շատերն են զանազան յոյսեր դնում. օրինակ, յաճախ է պատահում լսել դատողութիւններ այն մասին, թէ որքան մեծ կուլտուրական նշանակութիւն ունեն նաւթահորերը իրանց ոսկիների կոյտերով մեր երկրի համար: Բայց Բագուի իրականութիւնը մի լաւ դաս չէ, որ ոսկին դեռ բաւական չէ՝ մարդկային ազգը երջանկացնելու համար: Ոսկու պարկը իր սեփական երեխաներին զգում է Մօլօքի բերանը, որովհետեւ նա այնքան բթացել է իր ճարպերի մէջ, որ չէ հասկանում, թէ կայ եւ հասարակութեան, ընդհանուրի մասին մտածելը, թէ զազանային առանձնութիւնը, որի մէջ այնքան սիրում է պարփակվել միայն սեփական ոսկոր ճանաչողը, դեռ ապահովութիւն չէ ամեն մի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԻՆ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Պետերբուրգի համալսարանի հայերէնի պրօֆէսօր Ն. Մառը իր գիտական աշխատութիւնների ծրագրում վաղուց դրել է եւ մի հետաքրքրական, դեռ ոչ մի բանասէրից չը շօշափված խնդիր—ուսումնասիրել ասորի, հայ եւ վրացի քրիստոնեայ ազգութիւնների գրական յարաբերութիւնը միմեանց հետ եւ Բիւզանդիայի հետ եւ սրա միջոցով՝ այս ազգերի փոխադարձ կուլտուրական ազդեցութիւնը միմեանց վրա: Այս կարեւոր խնդիրը ուսումնասիրելու համար, բացի ուրիշ շատ պայմաններից, անհրաժեշտ է եւ մի պայման—լաւ ծանօթ լինել ասորերէն, հայերէն, վրացերէն եւ յունարէն հին լեզուներին: Բանասէրները ընդհանրապէս չունեն այս՝ միմեանցից շատ տարբեր, օտար ծագում ունեցող լեզուների միաժամանակ ծանօթութիւնը: Ն. Մառը բաղդաւոր բացառութիւն է կազմում այս կողմից, ուստի եւ միայն նա կարող է, գոնէ ներկայումս, հեղինակաւոր կերպով զբաղվել յիշեալ խնդրով:

Հարցը լուծելու համար անտարակոյս պէտք է համեմատել յիշեալ ազգերի թարգմանական գրականութիւնը, ամենից առաջ Ս. Գրքի թարգմանութիւնները, ապա սրբոց վարքերը: Ն. Մառը արդէն երեք աշխատանք նուիրել է այս հարցին (Հայ-վրացական նիւթեր՝ Բարաղամի եւ Յովասափի հոգեշահ պատմութեան համար.—Քրիստոսի պատմուճանը՝ համաձայն հայ, վրացի եւ ասորի գրաւոր գրոյցների.—Ճանապարհորդութիւնից դէպի Աթօն. վերջինիս մասին տես մեր յօդուածը «Մշակ» 1899 № 91), որոնց մէջ բաւական գծագրվել են յիշեալ ազգերի փոխադարձ գրական ազդեցութեան հորիզոնները: Նոյն նիւթին նուիրված են պրօֆէսօրի երկու նոր աշխատութիւնները:

Առաջինն է «Նիւթեր եւ հետազօտութիւններ հայ-վրացական բանասիրութեան վերաբերեալ. Ս. Եփրեմ Ասորի», (Тексты и разысканія по армяно-грузинской филологіи, I. Ефремъ Сиринъ) հրատարակութիւն Ս. Պետերբուրգի համալսարանի արեւելեան լեզուների ֆակուլտէտի: Սրա մէջ Ն. Մառը քննել, հրատարակել եւ ռուսերէն է թարգմանել Եփրեմ Խուրին ասորուն վերագրված մի ճառ, առնելով բնագիրը Էջմիածնի մատենադարանի մի հայերէն ձեռագրից (հին № 899): Ճառի նիւթն է՝ «Վկայութիւնք վասն ծննդեան Քրիստոսի եւ մկրտութեան», եւ հետաքրքիր է նրանով, որ հայերէն ձեռագրում փոխ առ փոխ հետեւում են միմեանց հայերէն եւ ասորերէն բնագրներ, վերջինը՝ հայերէն գրերով:

Ճառը հարց ու պատասխանի ձեւով դատողութիւն է այն մասին, թէ ինչու Քրիստոսի ծնունդը շատ եկեղեցիներ տօնում են դեկտեմբերի 25-ին, իսկ ուրիշները յունվարի 6-ին: Հարցնողը Ս. Եփրեմի աշակերտ Ս. Սահակն է (որին շատ հաւանականութեամբ կարելի է նոյնացնել հայոց կաթողիկոս Ս. Սահակ Պարթեւի հետ), իսկ պատասխանողը՝ Ս. Եփրեմ: Ճառի մէջ բացատրվում է, թէ սկզբներում բոլոր եկեղեցիներն էլ Քրիստոսի ծնունդը տօնում էին յունվարի 6-ին. բայց որովհետեւ դեկտեմբերի 25-ին հեթանոսների մէջ կատարվում էր արեգակի ծննդեան տօնը, որ գրաւում էր եւ քրիստոնեաներին՝ ուստի սուրբ հայրերը սահմանեցին Քրիստոսի ծննդեան տօնը փոխադրել դեկտեմբերի 25-ին, որպէս զի արեգակի ծննդեան հեթանոսական տօնը փոխարինվի քրիստոնէական տօնով եւ գայթակղութիւնը վերանայ: Այս խնդրին պրօֆէսօր Մառը կողմնակի նուիրում է մի քանի երես իր աշխատութիւնից եւ ի միջի այլոց յայտնում է, թէ ճառի մէջ բերված իրողութիւնն ու բացատրութիւնը ճիշդ են: «Ներկայումս—ասում է նա—այլ եւս անվիճելի է, որ միայն հայերն են հաւատարիմ մնացել քրիստոնէական եկեղեցու նախնական կարգին, Ծնունդը յունվարի 6-ին տօնելով. անվիճելի է, որ ընդհանրապէս մինչեւ 4-րդ դարը ոչ մի տեղ, իսկ մինչեւ 376—8 թուականները արեւելքում՝ դեկտեմբերի 25-ը չէր տօնվում եկեղեցիներում: Յայտնի է վերջապէս, որ Ծնունդը դեկտեմբերի 25-ին տօնելը սկիզբն առաւ Հռօմում եւ կապ ունի հեթանոսական Dies natalis (օր ծննդեան) տօնի հետ... եւ յաւիտենական քաղաքից (Հռօմից) հետզհետէ տարածվեց բոլոր միւս քրիստոնեայ երկիրները... Կ. Պօլսում այս կարգը մտաւ 379-ին, Կապադովկիայում յայտնի է 382 թուից, Եգիպտոս ընդունեց նրան 5-րդ դարի սկզբում, իսկ Պաղեստինը այնուհետեւ էլ չարունակեց հին կարգը պահպանել. այստեղ հռօմէական կարգը վերջնականապէս հաստատվեց Յոբնաղ պատրիարքի ժամանակ (425—458):

Բնագրի վաւերականութեան, (այսինքն Ս. Եփրեմի գործը լինելու) մասին պրօֆ. Մառ կասկած է յայտնում: Քանի որ, ինչպէս բացատրվեց, Ծննդեան տօնը մինչեւ Դ. դարի ութսունական թուականները արեւելքում տօնվում էր յունվարի 6-ին՝ ուրեմն չէր կարող Ս. Եփրեմի եւ նրա աշակերտի մէջ խօսակցութիւն լինել այն մասին, թէ «շատ քրիստոնեայ եկեղեցիներ» Ծնունդը տօնում են դեկտ. 25-ին, որովհետեւ Ս. Եփրեմը վախճանվել է 373-ին: Ն. Մառ կարծում է, որ ճառը գրված պէտք է լինի մօտաւորապէս 5-րդ դարի կէսերում, Պաղեստինում, ասորերէն լեզուով, որից թարգմանված է հայերէն 12-րդ դարում, կամ ոչ ուշ քան 13-րդ դարի առաջին քառորդում:

Այս եզրակացութիւններն ընդունելի են. բայց այն գլխաւոր փաստը, որի վրա Ն. Մառ հիմնում է ճառի անվաւերականութիւնը՝ մեր կարծիքով, վիճելի է: Ամբողջ ճառը, որ բաղկացած է 318 հայերէն կիսատողերից եւ նրանց մէջ զանազան տեղերում զետեղված ասորերէն 129 կիսատողերից՝ Ն. Մառը համարում է ասորերէն բնագրից վերցված.—այսպէս պէտք է եզրակացնենք, քանի որ նա ոչ մի զանազանութիւն չէ դնում երկուսի մէջ եւ ամբողջը համարում է թարգմանութիւն:—Այս դէպքում, ի հարկէ, «շատ եկեղեցիների դեկտ. 25-ին տօնելը» չի յարմարի Ս. Եփրեմի ժամանակին: Բայց մեզ թւում է, որ «թարգ-

աղէտից, որ հետեւանք է հասարակական անբարեխղճութեան: Թող բազմաթիւ միլիօնների հրամանատարները ոսկի պարիսպներով անջատվեն դրսի մերկութիւնից ու քաղցածութիւնից. բայց ո՞ր ոսկէ կամ ադամանդի պատ կարող է ազատել Նրանց ետեւում ապրողներին դրսի վարակված օդի համաճարակներից, մի խօսքով այն բոլոր չարիքներից, որոնք հասարակական են եւ հասարակական միահամուռ գործակցութեամբ էլ կարող են Թուլանալ, անհետ դառնալ: Ու երբ Նաւթային մայրաքաղաքը այսպիսի տարրական բաներ դեռ չէ հասկանում իր սեփական կաշու վերաբերմամբ, կարող է Նա որ եւ իցէ կուլտուրական գործ կատարել ուրիշների համար, իրանից հեռու ապրողների համար: Եթէ արտասունքները պիտի կակղեցնեն Նաւթային սրտերը, մենք, ուրեմն—արտասունքների բարերար ազդեցութիւնը ամենից առաջ պիտի տեսնէինք հէնց այնտեղ, ուր բարեբաղդութեամբ գոյութիւն ունեն այդ սրտերը: Բայց երեւակայեցէք Բագուի աղբաջուրը, որ կոտորում է մեծին ու փոքրին, եւ դատեցէք ինքներդ…

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

Նոյեմբերի 12-ին

Պատահել է քեզ, ընթերցող, ալեկոծութեան ենթարկված նաւի վրա լինել եւ կատաղի փոթորկի ու լեռներ կազմող փրփրուն ալիքների հետ երկար մաքառելուց յետոյ՝ մեծ դժուարութեամբ նաւահանգստին մօտենալ: Մինչդ այդ դրութիւնն է ներկայացնում այժմ Երեւանի Թեմական բազմաչարչար դպրոցը: Աւերիչ փոթորիկը, կախարդ հողմն անցաւ, չքացաւ եւ Թէպէտ այժմ էլ դարձեալ շարունակում է իր աւերմունքները, բայց մեզանից հեռու, Ճեմարանում, Շուշում եւ ո՞վ գիտէ էլի ինչ տեղերում:

Մեր դպրոցը այժմ, կարծէք, կանգնել է իր «նօրմալ» ընթացքի շաւղի վրա. ուսուցչական խումբը, ճիշդ է, չը կազմվեց այն կերպ, ինչ կերպ ցանկալի էր, Նոյն իսկ կարելի է ասել ներկայ խմբի մէջ աւելի շատ է չար որոմն, քան բարին եւ այդ որոմն արմատախիլ անելու համար անհրաժեշտ է մի ուժեղ կամք: —Բայց շնորհիւ մեր նոր տեսուչ բժիշկ Տատեանի դպրոցում առ այժմ խաղաղութիւն է տիրում եւ ուսումը շարունակվում է կարելիին չափ կանոնաւոր, «կարելիին չափ» ենք ասում, որովհետեւ ներկայ տեսուչը հրաւիրվեց շատ ուշ, այն է երբ խումբը կազմվել եւ բանը բանից անցել էր, այնպէս որ տեսչին գոնէ այս տարվայ համար խումբ կազմելու նկատմամբ շատ քիչ բան կար անելու:

Կանխակալ գովեստներ շռայլելուց խուսափելով հանդերձ, առ այժմ ներկայ տեսչի մասին այս կասենք: Ներկայ տեսչին անուանել փորձված եւ հմուտ՝ իրաւունք չունենք, բայց ի նկատ ունենալով, որ նա համալսարանը դեռ նոր է թողած, կեանքի մէջ նոր ոտք դրած, առաջին անգամն է դպրոցական ասպարէզ մտանում եւ այն էլ տեսչական ծանր եւ պատասխանատու պաշտօնով եւ աչքի առաջ ունենալով Նրա երկու ամսվայ պաշտօնավարութիւնը, իրաւունք ենք համարում մեզ ասել, որ բժիշկ Տատեանը ցոյց է տալիս ընդունակութեան նշաններ ժամանակի ընթացքում պիտանի տեսուչ լինելու: Այդպէս է Թելադրում Նրա կարճ ժամանակայ բռնած դիրքը դպրոցում եւ ուսուցիչների վերաբերմամբ:

Ինչպէս յայտնի է, մեր հոգաբարձական կազմի մէջ կը մտնեն Նորանուն երկու քահանայ-հոգաբարձուներ, աշխարհական հոգաբարձուները գործում են համերաշխ, համաձայն է նաեւ առաջնորդը, եթէ միայն առժամանակեայ է այդ համերաշխութիւնը: Իսկ հոգաբարձուները լայն իրաւունքներ են տուել տեսչին, Թէպէտ իրաւունքը խելացի տալու եւ բարոյական հեղինակութեան մէջ է կայանում եւ ոչ ձեւական Թղթերի ծալքերում:

Առ այժմ պարզապէս հաղորդելով մեր դպրոցի եւ տեսչի մասին, մեր շնորհակալութիւնն ենք յայտնում չուչեցիներին Նրանց մեզ ուղարկած ընծայի մասին: Միայն չը գիտենք, շուշեցիները շնորհակա՞լ են մեզանից մեր՝ Նրանց ուղարկած ընծայի համար, Թէ ոչ:

Ա—Դօ.

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

—

Նոյեմբերի 21-ին

Կիրակի, Նոյեմբերի 19-ին, Վերին Թաղի եկեղեցում կատարվեց հոգեհանգիստ Խորէն եպիսկոպոսի յիշատակին: Թեմիս առաջնորդը դամբանական խօսեց, բայց բնական է, Թէ ինչ պիտի խօսէր Նա հանգուցեալի մասին:

Հոգեհանգիստը, Նշանակված լինելով քաղաքի խուլ եկեղեցիներից մէկում, գրաւել էր փոքրաթիւ յարգողներ:

Նոյն օրը, պատարագից յետոյ, Նշանակված էր Թեմական դպրոցում «Գրական առաւօտ»: Հրաւիրված էին եւ քաղաքացիներ: Երկու սեռի հանդիսականներով լցվել էր դպրոցի շինութիւնը: Համոզված լինելով, որ հոգեւոր դպրոցի ղեկավարներից կը լսեն կենդանի խօսք Խորէն եպիսկոպոսի մասին, որ մի ժամանակ եղել է այդ դպրոցի տեսուչ, շատերը չէին գնացել եկեղեցի: Բայց իզուր. մի բառ անգամ չարտասանվեց հանգուցեալի մասին: Դպրոցի վարիչները մոռացան անգամ, որ գիտնական եպիսկոպոսի մահը զգալի է Նոյն իսկ Նրա երդուեալ Թշնամիների համար:

Գրական առաւօտի այն բաժինը, որ կազմված էր աշակերտական երգերից, միջակ էր: Ուսուցիչ Հ. Յովհաննիսեան մի դասախօսութիւն կարդաց բանահիւսութեան մասին, որ արժանացաւ որոտալից ծափահարութեան: Յետոյ էլ խօսեց Բենիկ վարդապետը՝ դպրոցի եւ ժողովրդի անտարբերութեան մասին: Տեսուչը, օժտված դերասանական ձիրքով, խօսեց շատ կրքոտ կերպով. բայց ինչպէս պիտի հրապուրեն մեզ Նրա չոր ու ցամաք խօսքերը, երբ ինտրիգները արդէն սկսել են արմատ գցել մեր Թեմական դպրոցում:

Ահա Թէ ինչպէս. Թեմական դպրոցի բարձր դասարանների աշակերտները բողոքում են երկու հին ուսուցիչների դէմ, առարկելով, որ Նրանք անկարող են իրանց ուսուցանել: Խեղճ տեսուչը առանց այդ էլ ուսուցիչ չէ գտնում, իսկ անբաւականութիւնը հեշտ կարելի էր խեղդել այն միջոցներով, որոնք գործադրվում են Էջմիածնի ճեմարանում: Տեսուչը դիմում է առաջնորդին եւ վերջապէս վճռում են արձակել չորս անմեղ աշակերտների: Ահա ինչ տարբերութիւն կայ իրականութեան եւ ճառերի մէջ:

Հրաւիրում ենք հոգեւոր իշխանութեան ուշադրութիւնը, այն իսկ իշխանութեան, որ մի քանի տարի առաջ չորս արձակված աշակերտների պատճառով փախցրեց ամբողջ ուսուցչական համերաշխ խումբը, գործունեայ տեսչի հետ:

Արցախեցի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Նոր-Բայազէտ, Նոյեմբերի 10-ին

«Մշակի» № 195-ի մէջ Վերին-Ղարանլուխ գիւղից գրած լուրը ոչ սակաւ զարմանք պատճառեց Թէ ինձ եւ Թէ գործին տեղեակ բազմաթիւ անձանց: Պ. լրատուն հաղորդում է իմ կատարած իբր զարմանալի գործը՝ Գէորգ քահանայի բանտարկութեան մասին, ուստի յուսով եմ, որ խմբագրութիւնը տեղ կը տայ երկտողիս՝ զուտ ճշմարտութիւնը լուսաբանելու:

Վերին-Ղարանլուխ գիւղի հասարակութեան անդամներից շատերը, դիմելով ինձ, իբրեւ տեղիս գործակալի, արտասունքով բողոքեցին այդ քահանայի սաստիկ վաշխառութեան դէմ, ինչպէս եւ բողոքել են բարձրագոյն հոգեւոր իշխանութեանն էլ: Ես անմիջապէս իջայ այդ գիւղը հարցափորձելու Նալբանդեանց քահանայի գործը, բայց յիշեալ քահանան խոյս տալով, չը ներկայացաւ ինձ գիւղում, հիւանդութեան պատրուակով, եւ այնտեղ բոլոր գիւղացիների ներկայութեամբ ստուգվեց այդ քահանայի յանցանքը Թէ սաստիկ վաշխառութեան եւ Թէ ուրիշ հանգամանքների մէջ, որոնց մասին յայտնի է ամբողջ գաւառին եւ հոգեւոր իշխանութեանը:

Ես, վերադառնալով Նոր-Բայազէտ, պաշտօնապէս գրեցի յիշեալ քահանային անյապաղ գալ Նոր-Բայազէտ իր դէմ եղած բողոքները պարզաբանելու. Նա իսկոյն հետեւեալ օրը յայտնվեց քաղաքումս եւ երբ եկաւ ինձ մօտ, առաջարկեցի Նրան տալ ինձ բացատրութիւն այն ամեն բողոքների մասին, որ լսել էի Թէ գիւղում եւ Թէ տեղիս ժողովրդականների բերանից: Ես Նրա հակառակելու պատճառով ուղարկեցի Նրան քաղաքիս ս. Կարապետ եկեղեցու խուցը, ուր հերթակալում են միշտ պատարագիչ հերթապահ քահանաներ, որը չէ՞ բնաւին ո՛չ խոնաւ եւ ոչ մութը:

Թէ ասենք Գէորգ քահանան անմեղ է իր վրա բարդված յանցանքներում եւ արժանի է Նոյն իսկ «պատւոյ եւ գափնիների», բայց իր բազմաթիւ ծխականների բերանից, ցաւօք սրտի, այդ չէ լսվում, որոնց համար Նա հրաւիրված է հովիւ եւ պաշտպան Նրանց նեղ եւ անմխիթար վիճակում: Այս մասին ի 10-ն հոկտեմբերի Թ. 579 պաշտօնապէս կանչված է Երեւան քաղաքը փոխ Թեմակալին ներկայանալու եւ տալու հարկաւոր բացատրութիւնները, այն ինչ մինչեւ այսօր զանցառութեան է տուել իր անհնազանդութեան պատճառով:

Գործակալ Նոր-Բայազէտի գաւառի՝
Եղիազար քահանայ Տէր-Միքայէլեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Կաղզուան, Նոյեմբերի 12-ին

Նոյն Եղիշէ վարդապետը վերոյիշեալ Պօպօվիչի հետ պայման էր կապել, որի զօրութեամբ վերջինս պարտաւորվում էր երկաթեղէնը, 200 ր. վարձով, բերել եւ տեղը դնել Կաղզուանում, հակառակ դէպքում Նա պէտք է 200 ր. տուգանք հատուցանէր: Թէեւ պայմանը բերեց ինձ յանձնեց, բայց յետոյ 200 րուբլու փոխանակ 460 րուբլի վճարել տուեց Նրան, իսկ պայմանը Նորից ինձանից յետ առաւ այն պատրւակով, որ իբր Թէ Պօպօվիչից պիտի դանգատով յետ ստանայ Թէ Նրա պակաս ուղարկած 125 պուդ երկաթեղէնի փողը եւ Թէ Նշանակված ու սակարկած 200 րուբլի վարձատրութիւնից իմ աւելորդ վճարած 260 րուբլին, սակայն մինչեւ օրս ոչ երկաթն եմ ստացել եւ ոչ փողը: Վարդապետը մօտաւորապէս սեպտեմբերի վերջերքին եկաւ Կաղզուան եւ տեսաւ, որ ես ծածկի երկաթներից 20 հատը արդէն գցել տուել, պրծել եմ եւ չը գցված մնում էր 4 հատ: Նա պահանջեց այդ չորս հատը այլ կերպ գցել. ես չը յօժարեցի եւ յարմար համարեցի նախկինների նման գցել. վարդապետը բարկացաւ եւ յայտնեց, Թէ այսուհետեւ իրան պատասխանատուութիւնից հեռու է պահում. պատասխանեցի, Թէ «Դուք առանց այն էլ պատասխանատու անձն չէք այս գործում, եւ եթէ ես ձեզ մինչեւ օրս ամսական 100 րուբլի վարձատրութիւն էի Նշանակել իմ սեփականութիւնից եւ ճշդութեամբ հատուցանում էի՝ այդ միայն այն պատճառով էր, որ դուք շինութեան նիւթեղէնը առնել տալու եւ ժամանակին պատրաստել տալու գործի մէջ ինձ օգնական լինէիք, ուրիշ ոչինչ. այժմ ես ձեր օգնութիւնն էլ աւելորդ եմ համարում ու ձեր ամսականը այժմեանից կտրում եմ»: Ահա Թէ իմ ո՞ր խօսքերի արդիւնք են լրագրական ասէկօսէները: Այդ օրվանից Եղիշէ վարդապետը, ինչպէս ասում են, ծովեց հեռու եւ այդ օրվանից է, որ ոչ մի ջանք չէ խնայում անուանարկելու ինձ Թէ խօսքերով եւ Թէ տպագրութեան միջոցով: Զինվելով իմ դէմ, Եղիշէ վարդապետը ժողովներ կազմեց, ժողովրդին գրգռեց իմ դէմ, հաւատացնելով Նրան, որ իբր Թէ ես իմ հայհոյանքներով անարգել եմ եկեղեցին եւ այլն եւ այլն, բարբանքներ, որպիսինները սքանչելի առատութեամբ Թղթակից Տէր-Ներսէսեան Թափում է իմ գլխին: Ինչպէս վերեւում ասացի, այժմ էլ կրկնում եմ եւ առաջարկում պարոնին յետ վերցնելու իր անվայել խօսքերը ուղղած իմ հասցէին, ըստ որում ես ոչ ոքի Թոյլ չեմ տայ խաղալ իմ կրօնական զգացմունքներիս հետ եւ ինձ յիշոցաբան, հոգի, մեռել եւ այլն հայհոյող հրատարակել մի այնպիսի սուրբ հաստատութեան գործում, որի կառուցումն իմ յօժար կամքով ու միջոցներով եմ յանձն առած եւ ոչ Թէ բռնի կամ ակամայ:

Եւ ո՛չ այդչափ միայն. Թող գիտենայ պարոնը, որ բոլորովին անտեղի է իմ մասին «բարբարը» տիտղոսով խօսում եւ ես

ժամերը» ասորերէն բնագիր ձեռքի տակ ունենալ է միայն անկման՝ ինչպէս որ բերված է ճառի 129 կիւսարողերում ասորերէն լեզուով ու հայերէն գրերով. իսկ 318 կիւսարող հայերէնը ոչ այլ ինչ է՝ եթէ ոչ «Թարգմանիչի», կամ աւելի ճիշդ ասելով մեկնիչ—թարգմանիչի ինքնուրոյն գործը, որ պարունակում է ասորերէն հատուածների պատմ թարգմանութիւնը, բացատրութիւններով ու մեկնութիւններով: Այդպէս անհամեմատելի կը դառնար, թէ ինչու թարգմանիչը ճառի մեծ մասը թարգմանել է հայերէն, իսկ փոքր մասը, զանազան անգիրում գրված, թողել է ասորերէն: Մեր կարծիքը հաստատվում է նաեւ ասորերէն բնագրի հետեւեալ խօսքերով. «Եւ երանելին Եփրեմ պատասխանեց նա՝ որպէս ի ճառէս ընծեռնում զխօսելով ընդ կալեան գիրս հայերէն եւ ընդ զանձն ասորերէն», որով յայտնում է, թէ Ս. Եփրեմի խօսակցի պատասխանը գտնվում է ճառի այն մասում, որ գիրը հայերէն է, իսկ լեզուն ասորերէն: Երբ այս ապացոյց է՝ այս բնագրի (ուրեմն միայն ասորերէն հատուածների) անվաւերականութեան համար բերված միտումն փաստը կը կորցնէ իր նշանակութիւնը, որովհետեւ այդ փաստերից, թէ հայ եկեղեցական Ծննդեան տօնում են դեկտեմբերի 25-ին գտնվում է միայն հայերէն մասում, այինքն գրված է հայ մեկնիչից 12-րդ կամ 13-րդ դարում, որ ժամանակում յայտնի է. Ասորերէն բնագիրը այս բանը չունի, թէեւ գիտէ, որ Ծննդեան տօնը նախկին յունվարի 6-ից փոխադրված է դեկտեմբերի 25-ին, որ կարող էր, ի հարկէ, յայտնի լինել եւ Եփրեմի կենդանութեան ժամանակ եւ բնական տարակոյսներ ծագեցնել Նրա աշակերտների մէջ: Այնու ամենայնիւ, ինչպէս ասացինք՝ բնագրի (ասորերէնի) անվաւերականութիւնը մնում է դարձեալ խրթութիւն. բաւական է միայն այն հանգամանքը, որ այս ասորերէն բնագրում հարցնողն ու պատասխանողը կոչված են «սուրբ» Սահակ, «սուրբ» Եփրեմ, ուրեմն այս ասորերէնը չէր կարող գրված լինել ո՛չ Եփրեմի եւ ոչ Սահակի ձեռքով եւ ոչ իսկ Նրանց կենդանութեան ժամանակ:

Ճառը, բացի կրօնականից, ունի եւ լեզուաբանական հետաքրքրութիւն Նրանով, որ ասորերէն բառերը տառադարձված են հայերէն գրերով: Այս հազուադէպ հանգամանքը միջոց է տալիս ծանօթանալու, թէ ինչպէս էին հընչվում ասորերէն տառերը 12-րդ դարում, կամ իսկապէս՝ Թէ հայ մեկնիչը հայերէնի ո՛ր տառն էր գտնում ամենից մօտ ասորերէն այս-ինչ տառի հնչման: Սրանով փոխադարձաբար որոշվում են մի քանի հայերէն եւ ասորերէն տառերի հնչիւններ 12-րդ դարի վերջում: Ուսումնասիրութեան այս մասում Ն. Մառը տալիս է մի նոր, եւ հաւանական, բացատրութիւն «չարական» բառին, որը ուրիշները փորձել են բացատրել արաբական արմատից (շիւյիր—շէր=բանաստեղծութիւն, երգ): Ն. Մառը «չարական» բառը հանում է ասորերէն չահրա բառից, որ սկզբնապէս նշանակում է «հսկումն»: Ասորերէնում այս բառից կազմված կայ ածական՝ չահրիաւ, որ նշանակում է եկեղեցական պատասխան է եւ հայերէն չար-ական ածականը, կազմված չար արմատից: Ցայտնի է, որ հայոց չարականներն էլ ունեն ութ ձայն: Ուրեմն չարական՝ սկզբնապէս Նշանակելիս է եղել եկեղեցական գիշերային հսկման երգ:

—

Ն. Մառի միւս աշխատութիւնն է՝ «Սրբագրական նիւթեր Իվէրի վրացերէն ձեռագիրներից» (Агіографическіе матеріалы по грузинскимъ рукописямъ Ивера), որ տպված է Ռուսաց Հնագիտական ընկերութեան արեւելեան բաժանմունքի Ցիշատակարաններում: Այս աշխատութեան մէջ Նկարագրված են Աթոն լեռան վրա գտնված հին վրացական Իվէր վանքի հինգ մագաղաթեայ գրչագիրներ, որոնք յետոյ պէտք է Նիւթ լինեն հեղինակի ուսումնասիրութեան: Ձեռագիրներից երեքը սրբոց վարքեր են 10—11-րդ դարերից, միւս երկուսը դարձեալ սրբոց վարքեր՝ ներբողեանների եւ խրատների հետ խառն, 11-րդ դարից: Նկարագրութեան մէջ Ն. Մառը բերում է իւրաքանչիւր Նիւթի սկզբնաւորութիւնը, ամբողջ հատուածներ, ժամանակագրական տեղեկութիւններ եւ շատ յաճախ ուղղում ու լրացնում է պրոֆէսոր Ցագարէլիի՝ Նոյն վանքի ձեռագիրների Նկարագրութիւնը. զետեղել է Նաեւ 12 հատ լուսատիպ Նմանահանութիւններ ձեռագիրների զանազան հետաքրքրական էջերից: Չորրորդ ձեռագրում (№ 57) Ն. Մառը Նկատել է մի երեւոյթ, որ Նորից ապացուցանում է Նրա արդէն յայտնած միտքը, Թէ հայոց ու վրաց եկեղեցիների բաժանումից յետոյ երկու ազգերի մէջ սկսվեց սաստիկ կրօնական անհամբերողութիւն եւ ատելութիւն, որի պատճառով գլխաւորապէս վրացիք աշխատում էին ջնջել այն գրական հետքերը, որոնք հաստատում էին Նրանց գրական փոխառութիւնները հայերից եւ Նրանց նախկին կրօնական յարաբերութիւնը հայերի հետ: Այսպէս՝ տեսնում ենք, որ «Ոսկանայ եւ ընկերաց Նորին» Նահատակութեան պատմութեան սկզբում գրված է եղել երկու տող, որը անծանօթ մէկը աշխատել է քերել-անհետացնել. բայց Ն. Մառին աջողվել է գրերի հետքերից կարդալ հետեւեալը. (բերում ենք հայերէն Թարգմանութեամբ). «Այս (վկայաբանութիւն)ները հայ(երէն)ից Թարգմանված են»: (Փակագծի մէջ դրված մասերի ընթերցանութեան ճշտութեանը այնքան էլ վստահ չէ պրոֆէսոր Մառը, բայց էականը, այն, որ դա հայերէնից է եւ Թարգմանութիւն է՝ անկասկածելի է):

Խօսել այն մասին, Թէ ինչպէս են կատարված այս աշխատութիւնները՝ Նշանակում է Նորից կրկնել յայտնի իրողութիւնը հեղինակի բարեխղճութեան ու հմտութեան մասին: Փոխանակ գովեստի՝ մենք ցանկութիւն ենք յայտնում՝ օր առաջ տեսնել Ն. Մառի խոստացած ուսումնասիրութիւնները այս ձեռագիրների եւ Ս. Գրքի վրացերէն Թարգմանութեան մասին, որոնք անտարակոյս շատ բան կը պարզեն այս ազգերի հին մատենագրութիւնից ու լեզուից եւ լոյս կը սփռեն Նրանց պատմութեան վրա:

Ստ. Մալխասեանց

երբէք կարիք չունեմ այդպիսիների բերանով բարեբար հռչակվելու. իմ արածը իմ խղճիս եւ զգացմունքիս թելադրութիւնն ու պարտքն էր միայն՝ որ ես մատուցանել կամեցայ իմ մայրենի եկեղեցուն եւ նրա հօտի մի մասին, որի մէջ երկար ժամանակ ապրել էի եւ կենակցել որպէս եղբայր եւ դրացի։ Նշաններից երեւում է, որ պարոնն ինքը կարիք ունի բարեբար հանդիսանալու Կաղզուանի միամիտ եւ գործի ատառը չը տեսնող ժողովրդի համար. աջողութիւն եմ ցանկանում նրան այդ գործում, ինչպէս նաեւ իր նմաններին։ Պ. Թղթակցի ակնարկած հայհոյանքները, որոնք իբր թէ ուղղել եմ այս կամ այն վարպետի կամ մշակի հասցէին՝ բոլորովին շինծու են եւ հիմք չունեն, որովհետեւ ես ոչ մի վարպետի կամ մշակի հետ գործ չէի կարող ունենալ, ինչպէս որ չեմ ունեցել հէնց մյն պատճառով, որ ես եկեղեցու շինութիւնը կապալով էի տուել եւ իմ հաշիւներս, թէ խօսելիք եւ թէ դրամական՝ ունէի կապալառուի հետ. այս վերջինիս պարտականութիւնն էր թէ խօսել եւ թէ հաշիւները մաքրել վարպետների եւ մշակների հետ։

Թէ ինչ զէնքով ընդունակ է Եղիշէ վարդապետը կռուել իր հակառակորդի հետ՝ երեւում է հետեւեալ փաստից։—Իմ նրան յատկացրած 100 րուբլի ամսաթոշակից զրկելուց յետոյ՝ նա յորդորում էր իմ հակառակ կողմի մարդկանց (ով թշնամի կամ հակառակորդ չունի՝ ես նրան մեռած եմ համարում) արգելք լինել եկեղեցու շինութեան շարունակութեանը, չը թողնել բանելու վարպետներին, եւ այլն եւ այլն, որով ժողովրդի մէջ երկպառակութիւն ընկաւ եւ նա երկու հակառակ բանակների բաժանվեց։ Երեք անգամ գիմեց նա մարմնաւոր իշխանութեան արգելելու եկեղեցու շինութիւնը, որի վրա հիմնված՝ Կաղզուանի տեղական պօլիցիական իշխանութիւնը յիրաւի արգելեց։ Նրա արարքների մասին բողոքեցի Վեհ. Կաթողիկոսին, որ վարդապետի անունով ուղղած հեռագրով պատւիրում էր նրան չը խառնվել եկեղեցու շինութեան գործերին եւ իրան հեռու պահել, սակայն նա, Վեհափառի հրամանին հակառակ, ժողով գումարելով, 12 հոգաբարձուներ ընտրեց, իրաւունք տալով նրանց իմ փողով պատրաստած նիւթեղէններով աւարտելու եկեղեցու թերի շինութիւնը, որին ես ամենայն իրաւամբ հակառակեցի եւ թոյլ չը տուի. ապա անձամբ գնացի Էջմիածին եւ պարտք համարեցի գործի ամբողջ իսկական եղելութիւնը խոնարհաբար յայտնել Վեհափառին եւ նրա տնօրէնութիւնը խնդրել։ Այդ դէպքից յետոյ Եղիշէ վարդապետը արձակվեց Կարսի յաջորդութեան պաշտօնից եւ նշանակվեց Պարսկաստան գնալու։

Այսպէս ահա իմ դէմ թէ անկիւններից եւ թէ բացարձակ զինվողների սկզբնապատճառը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ Եղիշէ վարդապետին իմ յատկացրած ամսական չարաբախտ 100 րուբլու կարճելը, մի գումար՝ որ ես իմ յօժար կամքով եւ իմ սեփական գրպանից նրան յատկացրած լինելով՝ ամեն մի րոպէ էլ իրաւունք ունէի կարճել, մանաւանդ այն դէպքում, երբ տեսնում էի, որ յիշեալ վարդապետը իր անտեղի եւ նպատակաւոր յապաղումներով ցանկանում է եկեղեցու շինութեան աւարտելը որքան կարելի է յետաձգել, որպէս զի ինքը երկար ժամանակ իր ամսական 100 րուբլիները ստանայ։ Հայհոյանքներին սովոր չը լինելով նոյն ձեւով պատասխանել՝ այսքանս գրեցի գործի հանգամանքի հետ ծանօթացնելու թէ «Մշակի» ընթերցողներին, թէ նրա «Արձագանքներ»-ը գրող Տ. Ե.-ին եւ թէ գայթակղված մաքերը փարատելու համար։

Զաքար Զանփոլադեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Թիֆլիսի այգեգործական դպրոցի ագարակում, Մուշտայիդում եւ Մէյերի ու Կվէսսի այգիներում երեւացել է արմատային փտումն անուանված հիւանդութիւնը, որով վարակված ծառերը եւ թփերը փոքր առ փոքր թուլանալով, կորցնելով պտղաբերութիւնը՝ մի երկու տարուց յետոյ չորանում են։ Ի նկատի առնելով այն հանգամանքը, որ այս հիւանդութիւնը վարակիչ բնաւորութիւն ունի, այգեգործական ուսումնարանի վարչութիւնը որոշեց դադարեցնել ծառեղէնի վաճառումը առժամանակ, մինչեւ որ հնարաւոր լինի ոչնչացնել հիւանդութիւնը ուսումնարանի այգում։

—

Կիրակի։ Նոյեմբերի 26-ին, Թիֆլիսի առեւտրական ուսումնարանում կայացաւ երրորդ մանկական առաւօտը աշակերտների համար, կազմված երկու բաժնից։ Առաջին բաժնում Ե. Բիբերգալ կարդաց «Георгій Побѣдоносецъ», օրվայ տօնի առիթով, Ն. Բլատով մոգական պատկերներ ցոյց տալով, բազմակողմանի կերպով ծանօթացրեց աշակերտներին աղուէսի եւ նրա կեանքի հետ։ Մի աշակերտ կարդաց «Աղուէս եւ գայլ» ռուսական հեքեաթը։ Երկրորդ բաժնում երգեցին առաջին դասատան աշակերտները ռուսերէն «Слава», «Ой, чумаче» եւ «Преображенскій маршъ», հայերէն — «Ջան գիւլըմ», վրացերէն — «Մրավալի ժամի» եւ գերմաներէն «A,b,c», «Hop, hop» եւ «An den Fuchs» երգերը։ Ջութակի վրա նուագեց օր. Վ. Մերեմլիեւ (որը մինչ ուրախութեամբ մասնակցում է) «Օրօրոցի երգ» եւ Ռովելլիի աղմկալից էտիւդը, որով շատ լաւ տպաւորութիւն գործեց։ Ջութակահար օրիորդը աւարտել է տեղիս երաժշտական ուսումնարանը եւ գնալու է արտասահման՝ կատարելագործվելու։

—

Առաջիկայ ուրբաթ օրը, դեկտեմբերի 1-ին, Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան ընդհանուր ժողովի նիստում, գիւղատնտես պ. Ա. Սահակեանց կարդալու է մի զեկուցում այս տարի հօտտենտօտեան բզէզի հասցրած վնասների մասին Ախալքալաքի գաւառում։ Իր զեկուցման մէջ պ. Սահակեանց ցոյց է տալու եւ այն միջոցները, որոնցով կարելի է աջողութեամբ մաքառել հացաբոյսերի այդ կատաղի թշնամու դէմ։ Նիստը սկսվելու է երեկոյեան ժամի 8-ին. նրան կարող են մասնակցել եւ կողմնակի անձինք։

—

Հրատարակված են արդարադատութեան մինիստրի հաստատած կանոնները, որոնցով թոյլ է տրվում կանանց ծառայելու վերոյիշեալ մինիստրութեան բաժանմունքների մէջ։ Կանանց կարող են յանձնվել այն բոլոր աշխատանքները, որ այժմ կատարում են դիւանական գումարներից ռոճիկ ստացող տղամարդիկ։ Ծառայութիւն մտնել ցանկացող կանայք ներկայացնում են իրանց ուսման վկայականը եւ յանձնարարական իրանց վարքի եւ բարեմտութեան մասին։ Գերադասութիւն է տրվում բարձրագոյն ուսման ցէնզին եւ արդարադատութեան մինիստրութեան մէջ ծառայող կամ ծառայած անձանց այրիներին, աղջիկներին, քոյրերին եւ կանանց։ Դաւանութեան եւ ազգութեան վերաբերմամբ պահպանվում են այն կանօնները, որ կան տղամարդկանց համար։ Իւրաքանչիւր առանձին հիմնարկութեան մէջ կանանց թիւը «ոչշտատնի» պաշտօնեաների կէսից աւելի չը պէտք է լինի։ Կանայք պէտք է պարապեն կարելւոյն չափ առանձին շինութիւնների մէջ։

—

«Новости» լրագրում կարդում ենք. «Կովկասի խոշոր ստանիցաների կողմից քանի գընում աւելի եւ աւելի յաճախ ստացվում են միջնորդութիւններ քաղաքային ինքնավարութիւն տալու նրանց։ Միջնորդութիւնները պատճառաբանված են նրանով, որ այդ ստանիցաներում ներկայումս գոյութիւն ունեցող գիւղական վարչութիւնները արգելք են հանդիսանում տեղական կեանքի զարգացմանը։ Այժմ էլ Կուբանի շրջանի ամենամեծ ստանիցաներից մէկը՝ Արմաւիրն է այդ տեսակ միջնորդութիւն յարուցել կառավարչական շրջաններում եւ, ինչպէս մեզ յայտնի է, միջնորդութիւնը մեծ համակրանք է գտել տեղական բարձրագոյն իշխանութեան կողմից։

—

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը,—«Кавказъ» լրագրի ասելով,—թոյլ տուեց Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցին հրապարակական աճուրդով ծախել իրան պատկանող եւ 4000 ր. գնահատված տունը 5-րդ քաղաքամասում, որ կտակել է այդ դպրոցին Յովակիմ Աբրահամեանցը։

—

Նոյն լրագիրը հաղորդում է, որ Նովօրօսիյսկի քաղաքային դուման ներրայ տարվայ սեպտեմբերի 9-ի նիստում միաձայն վճռեց խնդրել Կովկասի կառավարչապետ իշխան Գ. Ս. Գոլիցինից ընդունել Նովօրօսիյսկ քաղաքի պատուաւոր քաղաքացու կոչումը։

—

Ֆինանսների մինիստրութեան մէջ հարց է յարուցված հիմնելու առանձին տիպի ուսումնարաններ, որտեղ պատրաստվէին ամեն տեսակ գործարաններում աշխատելու ընդունակ մասնագէտներ։

—

Երկրագործութեան մինիստրութիւնը մշակում է մի նախագիծ, որի համաձայն պետութեան մեծ գիւղերում պէտք է հիմնվեն մի շարք ստորին գիւղատնտեսական դպրոցներ՝ յատկապէս գիւղացի երեխաների համար։

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Խորէն եպիսկոպոս Ստեփանէի անսպասելի մահվան բօթաբեր հեռագիրը ամբողջ քաղաքիս ժողովրդեան խորը վիշտ եւ սուգ պատճառեց։ Ծանր է մեզ համար նկարագրել այն բոլոր կսկիծները եւ դառն ցաւակցութիւնները մեր բոլոր ժողովրդի, որ եղաւ սրբազան Ստեփանէի մահվան առիթով։ Հանգուցեալի արժանաւորութիւնը եւ եկեղեցական բեղմնաւոր գործունէութիւնը յայտնի եղաւ մեր հասարակութեան, երբ նա 83—85 թւականներում վարում էր Ախալցխայի փոխանորդի պաշտօնը։ Հանգուցեալի սկզբունքն էր պաշտպանել հասարակ ժողովրդին ընդդէմ հարուստների բռնակալութիւնների, հալածել հոգեւորականներին իրանց տգեղ արարմունքների պատճառով եւ եղբայրսիրութիւն քարոզել, որի պատճառով շատ հոգեւորականներին եւ հարուստներին մեղնում իր դէմ յարուցեց եւ թշնամացրեց։ Հանգուցեալը իր անշահասիրական գործունէութեամբ, վառվռուն ու կենդանի քարոզներով թողել է մեր ժողովրդի մէջ անջինջ յիշատակ եւ բարի անուն։ Ուստի «Մշակի» հետ միասին մենք եւս միախառնելով մեր ցաւակցութիւնը կասենք. «հանգիստ ոսկորներիդ ազնիւ եւ բարի սրբազան»։

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեր գրում են. «Ախալցխայի ս. Փրկիչ եկեղեցու երէցփոխանական գործերի համար ընտրված 12 հաշուեստեսները, 4 ամիս աշխատելուց յետոյ, այժմ արձակված են իրանց պաշտօնից եւ նրանց առաջարկված է մատեանները եւ բոլոր թղթերը յանձնել Դաւիթ քահանայ Եարալեանցին, որ նշանակված է լիազօր քննիչ։ Ախալցխացիները անհամբեր սպասում են նրա գալուն, որպէս զի կարողանան իմանալ, թէ որքան ճշմարիտ են այն լուրերը, որոնք տարածվել են քաղաքում, թէ բազմաքանակ զեղծումներ են գտել երէցփոխի հաշիւների մէջ եւ նոյն իսկ 9000 րուբլու պակասորդ»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Պարիզում սկսեց լոյս տեսնել մի նոր ֆրանսերէն լրագիր «Pro Armenia» անունով։ Լրագրի խմբագրութեանը մասնակցում են Կլէմանսօ, Անատոլ Ֆրանս, Ժօրէս, Պրէսանսէ եւ դը-Րօբերտի։ Խմբագրապետն է Պ. Քիյար։

—«Westminster Gazette»-ի աշխատակից Գասպէր Վիտինգ հաղորդում է, թէ օտարերկրացիները Պեկինում շարունակում են պարապել կողոպուտով եւ աւարառութեամբ։ Կողոպտում են տեղական ազգաբնակութիւնը ոչ միայն զինուորները, այլ եւ օֆիցէրները, միսիօնարները, դեսպանատների ատրճանաւորները եւ մինչեւ անգամ եւրօպացի տիկիններն ու օրիորդները։ Վիտինգ գրում է, թէ մի քանի պետութիւնների, ի միջի այլոց Անգլիայի եւ Միացեալ-Նահանգների կողմից հրատարակված հրամանները, որոնցով արգելվում են յափշտակութիւններ եւ պատուիրվում է փող վճարել չինացիներից գնած ամեն մի առարկայի համար, չեն հասնում նպատակին։ Այժմ Պեկինում որ եւ է բան գնելիս՝ իշխանութիւնները պահանջում են, որ գնողը անդորրագիր վերցնէ ծախողից այն մասին, թէ գնած առարկայի արժէքը վճարված է, բայց եւրօպացիները սովորեցին այդ հրամանն էլ աջողութեամբ զանց առնել։ Գնվելու առարկան ուղղակի խլվում է չինացուց եւ նրան որ եւ է մանր փող տալուց յետոյ՝ առաջարկվում է ստորագրել առաջուց պատրաստած անդորրագրերը։ Չինացիները ճարահատված ստորագրում են պահանջված անդորրագրերը, փորձով գիտենալով, որ աւելի եւ վատ հետեւանքներից ազատվելու միակ միջոցը դա է։

—«Matin» լրագրի թղթակիցը մի տեսակցութիւն է ունեցել Պօլիայի, Պարիզի բօէրական կոմիտէտի նախագահի հետ։ Պօլիա կարծիք է յայտնել, թէ միջնորդ դատարան կազմել Անգլիայի եւ հարաւ-աֆրիկական հանրապետութիւնների մէջ եղած հակառակութիւններին վերջ դնելու համար հնարաւոր է եւ այժմ։ «Հօլլանդական թագուհին—ասաց Պօլիա—մտադիր է միջամտել բօէրների գործին։ Շատ կարելի է, որ նրան աջակցեն Ռուսաստանը, Ֆրանսիան եւ Գերմանիան։ Գուցէ մենք հիմա շատ մօտիկ ենք տրանսվաալեան հարցի այնպիսի լուծման, որ հաւասարապէս բաւարարութիւն կը տայ եւ յաղթողների ինքնասիրութեանը եւ բօէրներին»։ Վան Գամմէլ, նախագահ Կրիւգէրի թարգմանը, որի հետ խօսակցութիւն է ունեցել «Echo de Paris» լրագրի թղթակիցը, յայտնեց, որ թէպէտ ինքը լիակատար տեղեկութիւններ չունի դոկտոր Լէյդսի վարած բանակցութիւնների մասին, բայց եւ այնպէս կարող է պնդել, որ Կրիւգէրին ֆրանսիական ժողովրդի եւ կառավարութեան կողմից ցոյց տուած ընդունելութիւնը անօգուտ չի անցնի բօէրների համար։ Գամմէլ հաւատացած է, որ եւրօպական ցամաքային պետութիւնները աջակցութիւն ցոյց կը տան բօէրներին եւ չեն թողնի, որ Անգլիան ոչնչացնէ երկու հանրապետութիւնները։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

27 նոյեմբերի

ՊԵԿԻՆ։ Մի չինացի մանդարին հաւատացնում է, թէ այրի կայսրուհին սկսում է հասկանալ այն լուրջ վտանգը, որ սպառնում է արքունիքին եւ պետութեանը, եթէ նա չը շտապի խաղաղարար վարմունքով հաշտեցնել իր հետ պետութիւնները։ Այն հրամանը, որով Տունֆուսեան պաշտօնազուրկ է լինում, բացատրվում է լուրջ անհանգստութեամբ, որի մէջ գցեցին այրի կայսրուհուն Եանցէի փոխարքաները, հաղորդելով նրան, թէ եւրօպացիների արշաւանքները դէպի Եանցէ եւ Խան գետը կը կտրեն արքունիքի համար մատակարարվող ուտելիքի պաշարեղէնի ճանապարհը։ Յիշված մանդարինը կարծում է, թէ արքունիքը պատրաստ է քաւութեան զոհ դարձնել Սիւէսիէնին եւ թէ մօտ օրերումս նրան մահվան պատժի կենթարկեն։ Ինչ վերաբերում է Տունֆուսեանի վերադարձին դէպի Կանսու եւ նրա բազմաթիւ զօրքերից 5,500 հոգի արձակելուն՝ այդ մանդարինը կարծում է, թէ մահմեդական ապստամբութեան վտանգը, որ միշտ սպառնում է Չինաստանին, միայն կը սաստկանայ դրանով։

ՊԵԿԻՆ։ Զաֆֆի դիմեց Վալդերզէէին մի գրաւոր բողոքով այն բանի դէմ, որ գերմանացիները եւ ֆրանսիացիները տարել են աստղագիտական դիտարանի գործիքները։ Նրա նամակը յետ է ուղարկված՝ նամակի մէջ գործածված ոճի պատճառով։ Ապա Զաֆֆի հաղորդեց դեսպաններին, թէ որովհետեւ կողոպտումների դէպքեր յաճախ են պատահում, ուստի երթեւեկութիւնը պալատի հարաւային դռնից, ամերիկական պահապանների մօտով, արգելվում է։ Դեսպանները վիրաւորված են այդ գործողութիւններով, որոնք բարձր են Զաֆֆիի իշխանութիւնից։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ Սէյմուրի վերջին ուղեւորութեան մասին գրված յօդուածի մէջ ասվում է, թէ Սէյմուր հաւատացրեց կատարելապէս Չըժանչժիդունին, որ Գերմանիան եւ Անգլիան գործում են միասին եւ որ նրանց շահերը բոլոր կէտերում համերաշխ են։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ Սիանֆուից հեռագիր է ստացված, թէ Տունֆուսեան, հնազանդվելով կայսերական հրամանագրին, քիչ ժամանակ առաջ ճանապարհ ընկաւ դէպի Կանսու նահանգը։

ՊԵԿԻՆ։ Իւն-Լու դարձել է հիմա արքունիքի խորհրդական, համակրանք է վայելում կայսրուհու կողմից եւ զօրքեր է ժողովում, որոնց կարեւոր դէպքում կը յանձնվի արքունիքի պաշտպանութիւնը։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ Ցզիցզեան նահանգի տաօտայ Պաօխօնէնի վրա է ընկնում յուլիս ամսում այնտեղ կատարված գազանութիւնների յանցանքը. նա թաքնվում էր, բայց հիմա բռնված է Սիչժանում եւ ուղարկված է Խանեանժանֆու։

ԲԵՐԼԻՆ։ Վալդերզէէ հաղորդում է, թէ նոյեմբերի 22-ին Ցզեան առնված է առանց դիմադրութեան. չինացիները վաղօրօք նահանջեցին դէպի հարաւ-արեւելք։ Րօչէյդտի եւ Ֆօլկէնհէյմի զօրաբաժինները վերադառնում են Տեանձին։ Սաստիկ ցրտերը գուշակել են տալիս, որ շուտով Տակուի նաւահանգիստը կը փակվի։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ Հաղորդում են, թէ Վալդերզէէի հրամանով Լի-Խունգ-Ջանգի քարտուղարը, որ մի մանջուր է Վիկօ անունով, ձերբակալված է, որովհետեւ կասկածում էին, որ նա յարաբերութիւններ ունի «Մեծ-Բռունցքի հետ»։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ Տեանձինից ստացված տեղեկութիւններին նայելով, կոմս Եօրկ չէ մեռել ածխահոտից, այլ սպանվել է։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ Պեկինից հաղորդում են, թէ դեսպանները, բացի անգլիականից, ստացան իրանց կառավարութիւններից հրահանգներ, որոնց մէջ հաւանութիւն է յայտնված վերջին խորհրդակցութեան ժամանակ կազմված յայտագրի վերաբերմամբ։ Երեքշաբթի օրը դեսպանները նորից կը ժողովվեն եւ եթէ անգլիական դեսպանն եւս հրահանգ կը ստանայ, կը ստորագրեն միացած յայտագիրը եւ իսկոյն յարաբերութիւններ կը սկսեն չինական լիազօրների հետ։ Պրինց Ցին ասաց, թէ կայսրը պատրաստ է վերադառնալու Պեկին, հէնց որ համոզվի, թէ բանակցութիւնները հնարաւորութիւն կը տան նրան վերադառնալ անվտանգ եւ արժանավայել կերպով։ Տունֆուսեանին զրկելը արքունիքի պահապան զօրքերի հրամանատարութիւնից դեսպանները համարում են մի այնպիսի քայլ, որ վկայում է, թէ կառավարութիւնը ցանկութիւն ունի հաշտվել դեսպանների հետ։ Ենթադրվում է դեսպանատները շինել քաղաքի թաթարական մասի արեւմտակողմում։ Շինութիւնները կը համարվեն պետութիւնների սեփականութիւն. նրանց բռնած ամբողջ տարածութիւնը կը շրջապատվի խրամատով եւ բարձրացող կամուրջներով. այնտեղ կը մնայ մշտապէս միջազգային զօրաբա-

ժին, որ բաւականաչափ ուժեղ կը լինի՝ դեսպանատները յարձակումներից պաշտպանելու համար։ Բացի կլուբներից, որոնք կը շինվեն օտարերկրացիների համար, ուրիշ ոչ մի շինութիւն չի թոյլ տրվի կառուցանել այնտեղ։

28 նոյեմբերի

ԼԻՎԱԴԻԱ։ 28 նոյեմբերի, առաւօտեան 11 ժամ։ Թագաւոր կայսրը անցած օր ու գիշերը անցկացրեց միանգամայն լաւ. առողջացումը տեղի է ունենում կատարելապէս կանոնաւոր կերպով. ախորժակը շատ լաւ է. ուժերը օրէցօր աւելանում են. տաքութիւնը եւ զարկերակը կանոնաւոր են։ Լէյբ-վիրաբոյժ Գիրշ. պատուաւոր լէյբ-բժիշկ Պօպօվ. բժիշկ Տիխոնօվ։

ԼԻՍԱԲՈՆ։ Անգլիական Թագուհին շնորհակալական հեռագրով պատասխանեց պորտուգալական Թագաւորի շնորհաւորական հեռագրին։

ԼՈՆԴՈՆ։ Համայնքների ժողով։ Կրանբօրն յայտնում է, թէ կառավարութիւնը հասկացրել է, որ դաշնակիցների այժմեան կարգադրութիւնը Պեկինից Շանխայգուան տանող երկաթուղու մասին՝ լոկ ժամանակաւոր բնաւորութիւն ունի։ Ճառախօսը անյարմար է համարում մանրամասնօրէն բացատրել տեղի ունեցած համաձայնութիւնները, բայց կառավարութիւնը այսուհետեւ էլ ամենամեծ ուշադրութեամբ կը վերաբերվի այդ հարցին։

ԲԵՐԼԻՆ։ Գլխաւոր հրամանատարը հաղորդում է Պեկինից, թէ Գիենդելլիի զօրասիւնը, որ բաղկացած է երկրորդ հետեւակ գնդի առաջին բատալիոնից եւ որ մնացել էր Շանխայգուանում, Ինչիֆուի վրայով դիմելով դէպի Պեկին, հասաւ Իւէչինէն, որ գտնվում է մօտաւորապէս 125 քիլօմէտր Պեկինից դէպի արեւելք։ Պեկինի վարչական միջազգային յանձնաժողովը վաղը նիստ է կայացնելու գեներալ Գայլի նախագահութեամբ։

ՍՕՖԻԱ։ Նոր մինիստրութիւնը կազմվեց արդէն. նա բաղկացած է հետեւեալ անձերից՝ մինիստր-նախագահ եւ ֆինանսների մինիստր Իվանչօվ, ներքին գործերի—գեներալ Պետրօվ, արտաքին գործերի եւ դաւանութիւնների—Տօնչեվ, առեւտրի եւ երկրագործութեան—Տիտօրօվ, ժողովրդական լուսաւորութեան—Պեեվ, արդարադատութեան—Դօնչօվ, եւ զինուորական—Պօպրիկօվ, որ ժամանակաւորապէս նշանակված է նաեւ հասարակական աշխատանքների մինիստր։

ԲԵՐԼԻՆ։ Կայսերական սէյմ։ Բիւջէի քննութեան ժամանակ նացիօնալ-լիբերալ Զատլէր խնդրում է կայսերական կանցլէրին բացատրել իր քաղաքականութիւնը։—Այն քաղաքականութեան, որին հետեւում էր կառավարութիւնը մինչեւ այժմ եւ որ կայանում էր երրեակ դաշնակցութեան եւ դէպի Ռուսաստանը բարեկամական յարաբերութիւնների պահպանման մէջ, նացիօնալ-լիբերալների կուսակցութիւնը, ճառախօսի ասելով, հաւանութեամբ է վերաբերվում. ճառախօսը կուզէր բացատրութիւն ստանալ նրա մասին, թէ ինչու չընդունեցին Կրիւգէրին։ Գերմանական ժողովուրդը բօէրների կողմն է եւ յամենայն դէպս կառավարութեան պարտականութիւնն է ղեկավարվել իր քաղաքականութեան մէջ ոչ անձնական համակրութիւններով, այլ երկրի շահերով։ Պահպանողական Լիմբուրգ-Ստիրում նոյնպէս բացատրութիւն է խնդրում կառավարչական քաղաքականութեան մասին։ Ճառախօսը ցաւ է յայտնում, որ նախագահ Կրիւգէրին ցոյց չը տրվեց այն յարգանքը, որ վայել էր նրան։ Նա համոզված է, որ կայսերական կանցլէրի բացատրութիւնները կը փարատեն երկիւղները։ Կայսերական կանցլէրը պատասխանում է, թէ Գերմանիան առաջարկեց Տրանսվաալին դիմել միջնորդ դատարանի պատերազմից առաջ, բայց Կրիւգէր չընդունեց այդ խորհուրդը։ Իսկ երբ նա ուզեց վճռել հարցը միջնորդ դատարանով, արդէն ուշ էր, որ եւ մատնացոյց արեց նրան Գերմանիան։ Կրիւգէրի Բերլին գալու մասին Բիւլօվ ասաց, որ հարցը նրանում չէ, թէ արդեօք ախորժելի թէ՞ անախորժ էր Կրիւգէրին մերժում ստանալ, այլ նրանում՝ կը ծառայէ՞ր արդեօք Կրիւգէրի Բերլին գալը բօէրների եւ Գերմանիայի շահերին։ Կանցլէր վճռապէս պատասխանում է՝ ո՛չ։ Եթէ Կրիւգէրը գար Բերլին, նրա պատուին տեղի ունեցող ցոյցերը աննպատակ հրավառութեան ձեւ կը ստանային, կամ կը փչացնէին Գերմանիայի արտաքին յարաբերութիւնները. Գերմանիան կախում ունի Անգլիայից ոչ աւելի, քան Անգլիան Գերմանիայից։ Գերմանական կառավարութիւնը միտք չունի Դօն-Քիշօտի դեր կատարել Անգլիայի վերաբերմամբ եւ գիտէ, որ հարաւ-աֆրիկեան պատերազմը վերջանալուց յետոյ իր շահերը կը պահպանվեն լիովին։ Կառավարութիւնը իր բոլոր գործողութիւնների մէջ ղեկավարվում է ազգի շահերով։ (Բուռն հաւանութեան նշաններ)։

ՊԵԿԻՆ։ Դաշնակիցները վարչական յանձնաժողով նշանակեցին Պեկինը կառավարելու համար։ Ֆրանսիացիները յանկարծ դադարեցին քաղաքային պարսպից աստղաբաշխական գործիքները վերցնելուց. գերմանացիները շարունակում են այդ անել։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

—

ՇՈՒՇԻ, ԲԵՆիկ վարդապետ։ Յօժարութեամբ ընդունում ենք հերքումներ, որոնք փոքր ի շատէ մօտ են ճշմարտութեան կամ կարող են լուսաբանել մի հարցի անծանօթ կողմերը։ Ձեր հերքումը զուրկ է այդ հանգամանքներից. ձեր իւրաքանչիւր փաստաբանութեան դէմ բողոքում են այն անցքերը, որոնք վերջին օրերս տեղի ունեցան Ղարաբաղի թեմական դպրոցում և այն միջոցները, որոնց դիմեցիք դուք՝ ձեզ միաձայն ընտրող հոգաբարձուների հետ։ Միթէ կարծում էք թէ Շուշին այնպէս կախարդված մի շրջագիծ ունի, որ նրա մէջ տեղի ունեցած դէպքերը չեն հասնում ուրիշ տեղերի մարդկանց ականջին։ Միամիտ մնացէք. մենք տեղեակ ենք ամեն ինչին։ Եւ փոխանակ մեզ հասած ճիշտ տեղեկութիւնները կամ ձեր հերքումը հրատարակելու, մենք պէտք է կատարենք մի հասարակական օրգանի վրա դրած պարտաւորութիւնը, յիշեցնելով մի տարրական ճշմարտութիւն,—երբ մարդիկ տեսնում են, որ իրանց պատճառով վտանգվում է մի կրթական հիմնարկութեան գոյութիւնը, նրանք պարտաւոր են գոնէ այն աստիճան ազնւութիւն ունենալ, որ հեռանան ասպարէզից ու այդպիսով փրկեն գործը։ Ներկայ րոպէին մեզ հետաքրքրողը միայն այդ է։ Եթէ բաւական չէք մեր այս բացատրութեամբ, դիմեցէք, խընդրում ենք, օրէնքի օգնութեան։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանուրի, որ այս տարվայ դեկտեմբերի 1-ին քաղաքային Ախտահանական տան մէջ՝ ախտահանութեան համար նշանակվում է նոր սակագին, որ հաստատված է ներքին գործերի մինիստրութեան կողմից՝ համաձայնութեամբ ֆինանսների մինիստրութեան։ Ախտահանական տունը յանձն է առնում ախտահանել թէ տներ եւ թէ ամեն տեսակ իրեղէններ։ Այն տների ախտահանութիւնը, որտեղ եղել են վարակիչ հիւանդութիւններ, կատարվում է ձրի։

1—3

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է

«Տաղեր ու խաղեր» վերնագրով

չորս բաժանմունքով

ՀԱՐՈՒՍՏ ԵՐԳԱՐԱՆԸ

Գինն է 60 կոպ.

Ցանկացողները կարող են դիմել Александрополь, Александру Мхитарянцъ կամ типографія К. С. Саноянца. 5—6

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ։ Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. և 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Կուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց

ՁՈՒԻ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արեւի պատճառած սեւութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բագւում. նաև Միքայէլեան կամուրջի վրա, Գապօվի և Արիստակօվի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ փոստով։

17—100

Շարունակվում է

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԻ

VII եւ VIII գրքերի

բաժանորդագրութիւնը

Երկու գրքի բաժանորդագինն է 3 րուբլի։ Կարելի է ստանալ նաեւ նախորդ գրքերը բաժանորդագրական գնով։

Դիմել՝ Ервнаду Лалаянцъ, Саперная 5 կամ Семенарія Нерсисянъ. (Ե. Ո.) 1—15

Կիրակի, դեկտեմբերի 3-ին, Թիֆլիսի քաղաքային դումայի դահլիճում կը կայանայ Թիֆլիսի Հայոց Հրատարակչական ընկերութեան արտակարգ ընդհանուր ժողովը՝ կարգադրելու ընկերութեան գոյքերը նրա փակման առիթով։ Ժողովի սկիզբն է երեկոյեան 8 ժամին։ 1—5

ՈՒՐԱՆԻԱ

Կ. Ֆլամարիօնի աստղագիտական վէպը

Թարգմ. Հ. Առաքելեանի

Ծախվում է. Թիֆլիսում—Կենտրոնական գրավաճառանոցում եւ Գ. Գալստեանի մօտ, Лорисъ-Меликовская. 11։ Բագու—Ս. Ցարութիւնեանի գրավաճառանոցում։

Գինն է՝ 1 ր. 50 կ. ճանապարհածախսով։ 3—10

Փաստաբան դատաստանական գործերի ԵՂԻՇԷ ՏԷՐ-ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՏԷՐ-ԱԶԱՐԵԱՆՑ բնակվում է Թիֆլիսում, Վանքի Մեծ փողոցում, Պոտեբնիայի տանը, № 3, ձախ ներքին զանգակ։ (Ե. Հ. Չ.) 3—3

ԲԱԳՈՒՈՒՄ

Թադէոս Բունիաթեանցի գրավաճառանոցում,

ի թիւս այլոց,

Վաճառվում են՝

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ—պատմական վէպի I եւ II մաս., գինն է մէկ րուբլի։

ՇԻՐԱԿ—Ծոցի եւ պատի օրացոյցներ—հարուստ, հանրամատչելի յաւելուածներով, պատինը յիսուն, ծոցինը—քսան կոպ.։ Գումարով գնողներին՝ սովորական զիջումն։ Բագւում օրացոյցների պահեստը գտնվում է միայն մեզ մօտ։

Հարկաւոր ենք համարում յայտնել, որ մասնաւոր գրավաճառ Անդրէաս Աւագեան-Յովհաննիսեանցը մեր գրավաճառանոցի հետ ոչինչ առնչութիւն չունի։ 1—3

1882 1849 1841 1861 1896

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենահին ֆիրման Ռուսաստանու

Լ. եւ Ա. ԶԱՎԵԱԼՕՎՆԵՐԻ Վօրսմայում

պողպատեայ իրեղէնների արտադրութեան ընկերութիւն։

Մոսկվայի վարչութեան գրասենեակը եւ խանութը ՏԵՂԱՓՈԽՎԱԾ ԵՆ Նիկոլաեվսկայա փողոցից ՏՐԵՏԵԱԿՕՎԻ տունը, № 10։

Գործարանը գտնվում է Գորբատովի գաւառի Վօրսմա գիւղում Նիժեգորոդի նահանգում, Գործարանի բաժանմունքը—Վլադիմիրի նահանգի Նօվօսելկի գիւղում, խանութները—Մոսկվայում, Նիժեգորոդի տօնավաճառում (Царская ул., սեփական խանութ), Վօրսմայի գործարանին կից, եւ Պավլով գիւղում (Գորբատովի գաւառում) Բելօզերով կօմիսիօների մօտ։

Պարիզի համաշխարհային յուցահանդէսում 1900 թւին ընկերութիւնը ստացել է ոսկէ մեդալ։ № 164, 212. 1—4

ԲՕԺՕԺԻ ՅԵԼՈՒԼԵԱՐՆԻ ՍԵՐՄ

Բաղդադի առաջնակարգ եւ սպիտակ տեսակ

Պասթէօրեան դրութեամբ պատրաստված

հսկողութեամբ

ՄԻՀՐԱՆ ԽԱՆՃԵԱՆԻ

Առաջին կարգի վկայեալ մասնագէտ Պրուսայի Կայսերական Շերամապահական վարժարանէն։

Երկար տարիներէ ի վեր Թիւրքիոյ, Կովկասու եւ Պարսկաստանի մէջ արդէն փորձուած եւ ծանօթ ֆիրմա ՄԻՀՐԱՆ ԽԱՆՃԵԱՆԻ մասնաւոր գործարանին մէջ Պասթէօրեան դրութեամբ ընտրված Պաղտատի տեսակ սպիտակ հունտէրէն յատկապէս եւ մասնաւոր խնամօք պատրաստել տուած, եւ որոնցմէ առաջին պարտիան արդէն հասած եւ յանձնած ենք Շերամապահական կայարանն քննութեան համար։

Ամեն անոնք՝ որք կը փափաքին դիւրամատչելի գիներով լաւ ապրանք գնել եւ ապահով ըլլալ հունտերու տեսակին վրա, թող հաճին դիմել մանրամասնութեանց համար Մայսուրաձէ եւ Խօջափարուխօվ քարավանսարան № 16—17, Ա. Կ. ԱՐՍԷՆ եւ ընկ. գրասենեակը։

(Ե. Հ. Չ. 10—30

ТРЕБУЙТЕ ВЕЗДѢ ШОКОЛАДЪ СІУ ФАБР. С. СІУ и К°. МОСКВА.

20—52 М. 9,730 (չ)

Սարգիս Վ. Աբրահամեան

Հասցէ. ՍՕԼՕԼԱԿ, Դանօվսկայեա փող. տ. Թամամշեվի, № 26, բն. № 9.

Սովորեցնում եւ պատրաստում է երկու սեռի անձանց չորս ամսվայ ընթացքում, երաշխաւորութեամբ եւ հարկաւոր դէպքում—յանձնարարականներ տալով պարապմունքներ գտնելու համար

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

1) Կրկնակի իտալական հաշուապահութիւն իր բոլոր ճիւղերով. գիւղատնտեսական, նաւթարդիւնաբերական, գործարանական, առեւտրական, բանկային եւ չոգենաւային հաշուապահութիւն։
2) Առեւտրական թուաբանութիւն.
3) Առեւտրական թղթակցութիւն։
4) Պարտամուրհակի օրէնքները։
5) Գեղագրութիւն, ուսումնասիրութիւն զանազանատեսակ չրիֆտների եւ ուղղումն ամենավատ ձեռքերի։

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ ՍԿՍՎԵԼՈՒ Է ՅՈՒՆՎԱՐԻ 15-ԻՑ

Կարելի է տեսնել առաւօտեան ժամի 9-ից մինչեւ 11-ը եւ 4-ից մինչեւ 7-ը երեկոյեան։ (Չ. Ո. Չ.) 6—25

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 28 Ноября 1900 г. Типографія Грузинск. Т—ва, Большая-Ванкская ул., № 27.